

Juridisk terminologi i den flerspråkiga EU-kontexten

Ingemar Strandvik

Europeiska kommissionen

Niina Nissilä & Nina Pilke

Vasa universitet

Tämä artikkeli käsittelee oikeuskääntämiseen ja monikieliseen lainsäädäntötyöhön liittyvää terminologiatyötä EU-kontekstissa, jossa yhdistyvät EU-tason eri maita koskeva yhteinen lainsäädäntö ja 28 jäsenmaan 24 kielellä toteutettava kansallinen lainsäädäntö. Artikkelin aluksi käydään lyhyesti läpi eurooppalaisen poliittisen, oikeudellisen ja taloudellisen yhteistyön historiaa ja rakennetta. Oikeustieteen ja oikeuskielen erityispiirteitä esitellään sekä yleisesti että Euroopan unionin näkökulmasta. EU:n käännös- ja terminologiatyötä tarkastellaan artikkelissa sekä normittavan ohjeistuksen että käytännön työprosessin vaiheiden kautta. Keskeinen rooli prosessissa on Euroopan komission käännöstoimen pääosaston (DGT) kääntäjillä sekä juristilingvisteillä, jotka tarkastavat kääntäjien termivalinnat ja arvioivat pitääkö EU-käsitteet ilmaista itsenäisillä EU-termeillä (käsite- ja termiautonomia) vai voiko kansallista termistöä käyttää myös EU-yhteydessä. Artikkelin lopuksi nostetaan esimerkkien kautta esiin EU:n terminologiatyön käsiteautonomiaan ja synonymiaan liittyviä haasteita sekä pohditaan nk. tavaramerkkiajatteluun liittyviä uudenlaisia ominaispiirteitä. Jos eri ilmiöitä ei EU:ssa nimetä kaikilla virallisilla kielillä vaan ainoastaan englanniksi (esimerkiksi Common Agricultural Policy/CAP, Seventh Framework Programme/FP7), näkyvät vaikutukset sekä termistössä että vähitellen myös eri kielten arvostuksessa ja näkyvyydessä tavalla joka on vastoin EU:n monikielisyyden peruseräatetta.

Nyckelord: begreppsautonomi, EU, flerspråkighet, juridisk översättning, terminologiarbete

1 Inledning

Respekt för språklig och kulturell mångfald utgör en av grundprinciperna inom Europeiska unionens verksamhet. Det stora antalet EU-medlemsstater och därmed även officiella språk skapar dock ett starkt behov av både utveckling och harmonisering av den språkliga mångfalden. Denna artikel handlar om terminologiarbete i anknytning till juridisk översättning och flerspråkigt lagstiftningsarbete inom EU. Artikelns inleds med en kort historisk och strukturell genomgång av det europeiska politiska, rättsliga och ekonomiska samarbetet. Därefter sätter vi de centrala dragen för juridik och juridiskt språkbruk i fokus, både i allmänhet och i EU-sammanhang. I avsnitt 3 diskuterar vi översättnings- och terminologiarbete i EU med utgångspunkt i normativa riktlinjer och i avsnitt 4 beskriver vi terminologiarbetets arbetsflöden. Utmaningar som EU-

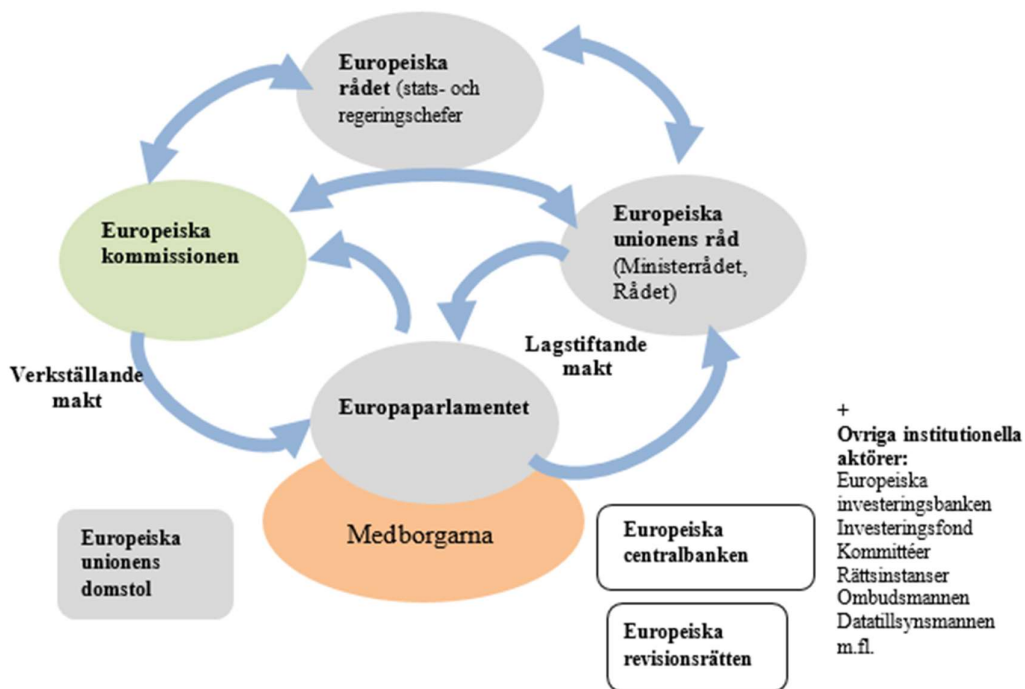
terminologins begreppsautonomi och en ny tendens till varumärkesresonemang behandlas genom utvalda exempel i avsnitt 5 och sist i artikeln följer ett slutord med framtidsaspekt.

Det europeiska politiska och ekonomiska samarbetet inleddes som ett fredsprojekt inom ramen för Europeiska kol- och stålgemenskapen i början av 1950-talet. År 1957 grundades Europeiska ekonomiska gemenskapen (EEG), när de första medlemsländerna Belgien, Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna och Västtyskland undertecknade Romfördraget. På 1960-talet kom medlemsstaterna överens om att avskaffa tullavgifter och de började också styra livsmedelsproduktionen gemensamt. År 1973 ökade antalet medlemsländer till nio, när Danmark, Irland och Storbritannien gick med i samarbetet. EU:s tionde medlemsland Grekland kom med år 1981, Portugal och Spanien år 1986. I början av 1990-talet kunde den inre marknaden sägas vara fullbordad och de fyra friheterna (fri rörlighet för varor, tjänster, människor och kapital) garanterade. Namnbytet från EEG till Europeiska unionen (EU) skedde 1993 med utgångspunkt i det faktum att samarbetet utvecklats från det ekonomiska till alla samhällsområden. (Europeiska unionen 2015a)

Finland, Sverige och Österrike blev medlemsländer 1995 och då började man diskutera samarbete inom miljöskydd samt säkerhets- och försvarsfrågor. Den gemensamma valutan euro togs i bruk den 1 januari 2002 och två år senare anslöt sig hela tio nya länder till unionen: Cypern, Estland, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern. Bulgarien och Rumänien blev EU-länder år 2007 och Kroatien år 2013. Idag hör 28 länder till EU (Europeiska unionen 2015a). Under dessa sextio år har det europeiska samarbetet med andra ord utvidgats såväl geografiskt som till sitt innehåll och fördjupats till att idag omfatta en gemensam valuta, EU-medborgarskap, en stor portion överstatlighet, etc. (jfr Strandvik 2012: 29–30).

EU:s organisation är mångdimensionell (se figur 1). De fem centrala EU-institutionerna är Europeiska rådet, Europaparlamentet, Europeiska unionens råd (ministerrådet, rådet), Europeiska kommissionen (EU-kommissionen) och Europeiska unionens domstol. Europeiska rådet är EU-ländernas s.k. toppmöte, som hålls två gånger per år och där stats-

och regeringschefer diskuterar EU:s allmänna politiska riktlinjer och prioriteringar. I Europaparlamentet sitter 751 ledamöter som företräder folket. Ledamöterna väljs i allmänna och direkta val vart femte år. Beroende på befolkningens storlek varierar antalet ledamöter från 6 (Malta) till 96 (Tyskland). Europaparlamentet stiftar tillsammans med Europeiska unionens råd EU:s lagar, så kallade förordningar och direktiv. Europaparlamentet utövar demokratisk kontroll av övriga EU-institutioner och beslutar om EU:s budget tillsammans med Europeiska unionens råd. I Europeiska unionens råd utövar medlemsstaterna sin makt. Rådet har inga fasta ledamöter. Vilken minister som deltar beror på vilket politikområde som är aktuellt. Utöver lagstiftning och ekonomisk politik har rådet som uppgift att ingå avtal mellan EU och andra länder och utforma EU:s utrikes- och försvarspolitik samt att samordna rätts- och polissamarbete inom EU. (Europeiska unionen 2015b)

Figur 1. EU:s organisation fritt enligt Utrikesministeriet (2015)

Det största organet i EU är EU-kommissionen som leds av 28 kommissionärer, en per medlemsland. Kommissionen föreslår nya lagar för Europaparlamentet och Europeiska

unionens råd, förvaltar EU:s budget och övervakar tillsammans med EU-domstolen att EU-lagstiftningen följs. Kommissionen företräder EU i internationella sammanhang och förbereder avtal mellan EU och andra länder. I Europeiska unionens domstol arbetar en domare från varje medlemsland. Domstolen övervakar att EU:s lagstiftning tolkas och tillämpas på samma sätt i medlemsstaterna och att både de och EU-organ och -institutioner sköter sina uppgifter. Utöver de fem centrala institutionerna innefattar EU-organisationen flera andra institutionella organ och aktörer. (Ibid.)

Eftersom EU är ett samarbete som vilar på en rättslig grund i form av primär- och sekundärrätt (fördrag, förordningar och direktiv), ska vi i det följande se närmare på juridiken som fackområde.

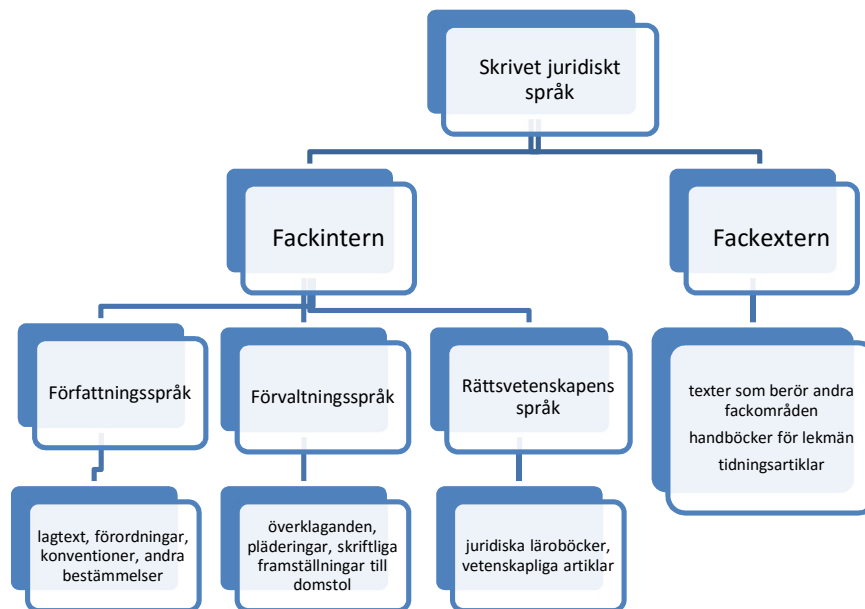
2 Juridik som fackområde: kännetecknande drag och språkliga aspekter

Juridiken handlar om att tolka, övervaka och reglera den mänskliga sociala tillvaron genom en normativ kontroll av mänskligt beteende inom ett samfund (Sandrini 1996). Enligt Lintula (1997: 217) är det inom juridiken inte fråga om att studera eller beskriva verkliga strukturer i världen utan istället mentala strukturer skapade av människan. I detta spelar språket en så central roll att man har konstaterat att det finns ”no law without language” (Engberg 2015: 169). Budin (1994: 18f.) konstaterar att de juridiska begreppen ofta skiljer sig från begrepp inom andra vetenskapsområden genom ovanliga klassificeringskriterier. Kriterierna kan vara meningsfulla bara inom ett bestämt rättssystem (t.ex. djur klassificeras som rörliga föremål). Ett exempel på de juridiska begreppens speciella karaktär är begreppet ’juridisk person’. Eftersom juridisk person inte betecknar något konkret i verkligheten, d.v.s. det är omöjligt att klart ange vem personen är eller att beskriva personens vikt eller andra liknande egenskaper, kunde det lika gärna fastställas att en juridisk person är en fiktion. Peczenic (1980: 202) visar emellertid att det är möjligt att definiera begreppet ’juridisk person’ genom att man anger en bestämd uppsättning omständigheter under vilka detta begrepp kan användas i ett visst, givet sammanhang. De juridiska begreppen är starkt kulturbundna och har en stark deiktisk förankring, d.v.s. varje stat har sina egna lagar som har samlats i ett regelverk (lagbok) och fackterminologin är därmed nationellt förankrad (jfr t.ex. Pilke 2000).

Skillnaden mellan den muntliga och den skriftliga varieteten är ett särdrag för juridiskt språk. Hiltunen (1990: 65) ser varieteterna som olika genrer eftersom det skrivna är stabilt, bestående och närmast kontextoberoende:

'Spoken legal English' is not just a spoken variant of the written text, but a different genre altogether, where the connection between what is said (when, why, how?) and the speech situation of the utterance is very close indeed. The written variant is at the other extreme; it is stable, constant and almost context-free. (Hiltunen 1990: 65)

Eftersom denna artikel handlar om terminologiarbetet i EU:s lagstiftningsarbete, koncentrerar vi oss speciellt på aspekter hos författningsspråk. Som figur 2 visar innefattar författningsspråk de fackinterna genrer inom skrivet juridiskt fackspråk tillsammans med förvaltningspråk och rättsvetenskapens språk. Eriksson (1999: 35) jämför juridiskt språk med körsång genom att säga att det är polyfoniskt. Hans körmetafor går ut på att även om juristerna sjunger flerstämmigt (t.ex. allmännyttans röst, offentliga nyttas röst, individernas kollektiva röst, parternas enskilda röster) ska kören alltid sjunga samma melodi.

Figur 2. Genrer inom det skrivna juridiska språket (utarbetad efter L. Nordman 2009: 54)

Lagtexter kännetecknas av vissa särdrag såsom paragrafindelning, långa grafiska meningar, hypotaktisk meningsbyggnad och intertextualitet (Landqvist 2000: 373–374). M. Nordmans (1992: 30–43) jämförelser mellan sex fackområden och tre genrer visar att de längsta meningarna i antal ord och de flesta satserna per mening finns i juridiska handböcker, läroböcker och vetenskapliga artiklar. Enligt hennes resultat är t.ex. den genomsnittliga meningslängden inom juridiken 21,5 ord/mening jämfört med 14,2 ord/mening inom lingvistik och 15,5 ord/mening inom eltekniken. Juridiska texter och svårförståelighet anses ofta hänga ihop. Den som försöker skapa ett begripligare författningsspråk möts emellertid av en stiltradition som inte är lätt att förändra. Ett exempel är rekommendationen att s.k. nakna substantiv borde undvikas. I en lagtext är det emellertid viktigt att man kan uttrycka generell giltighet och då är substantiv i obestämd form singularis utan artikel praktiska eftersom de inte kan bytas ut mot vilken annan form som helst i en bestämd kontext. (Laurén 1993: 42–43.)

Laurén (1993: 99–104) har jämfört termtäthet inom sex fackområden och kommit fram till att juridik (vart femte ord är en term) hör till de termtätaste teknolekterna tillsammans med lingvistik och elteknik. Lauréns analyser visar att juridiska termer på svenska oftast har sin bakgrund i latinet (50 % av termerna) eller tyskan och andra germanska språk (40 % av termerna). Exempel på termer som går tillbaka till tyskan är *företräda* och *fastighet* och till latinet *preferensprincip* och *servitut*. Latinets påverkan syns klart i det faktum att termer kan förekomma i citatform i en juridisk text på svenska. Detta är kännetecknande även för andra språk. Mattila (2000, 2002) t.ex. påpekar att det i den moderna juridiska litteraturen på finska finns 600 olika uttryck på latin. Dessa har en exakt betydelse för experterna och det kan vara fråga om såväl uttryck som hela satser. I ordboken *Juridikens termer* (1993) tas t.ex. termen *pacta sunt servanda* upp i en egen termpost med definitionen ”den fundamentala rättsprincipen, att avtal ska hållas”.

Begrepps- och termbildning inom juridiken är starkt bundna till det bakomliggande juridiska systemet (se t.ex. Sandrini 1996: 16). Detta för med sig att harmonisering och standardisering mellan olika språk, och i fråga om pluricentriska språk även inom ett och samma språk, utgör en utmaning. Wissik (2011) diskuterar dylika terminologiska utmaningar inom området socialskydd på tyska och italienska på europeisk, nationell och

regional nivå. Hennes analyser av olika pensionsrelaterade termer visar bl.a. att Tyskland och Lichtenstein skiljer mellan sociala förmåner inom den privata och den offentliga sektorn medan Österrike, Luxemburg, Belgien och Schweiz inte gör en dylik skillnad. Konsekvensen är att termerna är olika vilket hon menar medför att terminologiska databaser på europeisk nivå borde förses med uppgift om geografiskt användningsområde. I vissa fall kan terminologiarbete göras på ett pluricentriskt språk i anknytning till EU i första hand inom ramen för ett visst land. Detta är fallet t.ex. ifråga om den gemensamma valutan euro. Eftersom valutan används i Finland men inte i Sverige har Finlands Bank en central roll i terminologiarbete på svenska.

3 Flerspråkighet, EU-översättning och EU-terminologi

EU-rätten är en egen rättsordning som är införlivad i den nationella rätten och i betydande utsträckning har företräde framför nationell rätt. En förutsättning för att medlemsländerna accepterat denna utveckling mot överstatlighet är att EU-lagstiftningen föreligger på ländernas respektive språk och att samtliga officiella språkversionerna har samma giltighet och rättsliga status.

Grundläggande för EU-samarbetet är respekten för den s.k. rättsstatsprincipen, som bland annat innebär att bindande lagstiftning ska vara tillgänglig och förutsebar. Förordning 1/1958 fastställer följaktligen att EU har en rättslig skyldighet att översätta all lagstiftning, så att alla kan förstå sina rättigheter och skyldigheter: alla bindande rättsakter ska avfattas på samtliga officiella språk. Kulturell och språklig mångfald hör också till EU:s grundläggande värden, och därför satsas både tid och pengar på att stödja och främja flerspråkighet utöver vad som är strikt rättsliga krav. Högt på den politiska dagordningen står sedan länge att nå ut till medborgarna, att ta EU närmare medborgarna, få dem att engagera sig i den politiska processen på EU-nivå. Man strävar därför efter att alla medlemsstaters språk ges lika status i fråga om kommunikation.

För att uppfylla de rättsliga kraven på flerspråkighet och för att kommunikationen mellan alla aktörer ska fungera, behövs tusentals språkexperter som deltar i textproduktionen och översätter och tolkar mellan unionens officiella språk. EU är en institution som existerar

genom översättning – det är en offentlig inrättning som använder de översatta texterna både som kommunikationsmedel och till att konstruera sin egen tillvaro (Koskinen 2008: 22).

Tablå 1 visar hur många översättare som arbetar inom de olika EU-instanserna.

Tablå 1. Antalet egna översättare och andelen frilansöversättning per EU-organisation¹⁰

Institution	Egna översättare	Frilansöversättning (%)
Europeiska kommissionen/Generaldirektoratet för översättning (DGT)	1500	29,0
Europaparlamentet	660	22,0
Europeiska unionens råd	606	0,3
Europeiska unionens domstol (CURIA)	607	27,2
Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESC) /Regionkommittén (CoR)	304	2,6
Översättningscentrum för Europeiska unionens organ (CDT)	105	66,0
Europeiska revisionsrätten (ECA)	109	12,7
Europeiska investeringsbanken (EIB)	25	70,0
Europeiska centralbanken (ECB)	ca 50	då och då

Såsom tablå 1 visar finns det idag knappt 4 000 anställda EU-översättare. EU-kommissionens generaldirektorat för översättning (DGT) är med de 1 500 översättarna den i särklass största EU-översättningstjänsten.

Det europeiska samarbetet har under snart 60 år utvecklats från ett tekniskt samarbete på ett begränsat antal områden till att idag omfatta praktiskt taget alla samhällsområden. EU-lagstiftningen berör numera 500 miljoner medborgare i de 28 medlemsländerna. Eftersom EU idag agerar inom alla politikområden innebär detta att översättningsarbetet också innefattar terminologiarbete inom så gott som samtliga politikområden (se tablå 2).

¹⁰ Siffrorna i tablå 1 baserar sig på den information som varje organisation har gett till skribenterna per e-post i september–oktober 2015.

Tablå 2. Översättarnas specialiseringsområden vid DGT (Europeiska kommissionen 2009: 2)

Administration	Konkurrens
Ekonomi och finans	Miljö
Energi och transport	Näringsliv
Fiske- och havsfrågor	Regionalpolitik
Forskning	Rättsliga frågor
Handel	Skatter och tullar
Hälsa och konsumentskydd	Statistik
Informationssamhälle och medier	Sysselsättning och socialpolitik
Inre marknaden och tjänster	Utbildning och kultur
Jordbruk och landsbygdsutveckling	Yttre förbindelser

EU är en stor flerspråkig politisk-ekonomisk-kulturell institution, där de översatta texterna har en institutionell funktion och där översättarna i stor utsträckning är anställda tjänstemän och arbetar som institutionella översättare. Översättningen kan till och med sägas vara en av EU:s kärnfunktioner. (Koskinen 2008: 21f., 64f.)

Eftersom alla officiella språk har likvärdig status anses inte de olika språkversionerna formellt vara översättningar. Grundprincipen vid översättning av sådana här likvärdiga språkversioner av lagstiftning är att texterna ska ha identisk rättsverkan på alla 24 officiella språk, så att de kan tolkas och tillämpas enhetligt i medlemsländernas 28 olika rättsordningar (Kjær 2015: 91–92; Bendegard 2014: 26f.). Målet är funktionell ekvivalens, d.v.s. att de producerade texterna kommunikativt fyller samma funktion på respektive språk, medan den stilistiska och formella ekvivalensen inte är lika viktig.

På grund av att man på EU-nivå ofta skapar nya begrepp som ska kunna tillämpas enhetligt inom 28 olika rättssystem, finns det behov av självständiga EU-termer, vilket Europeiska unionens domstol fastslog redan på 1980-talet i den så kallade Cilfit-domen:

Vidare skall det, även om de olika språkversionerna helt överensstämmer med varandra, beaktas att gemenskapsrätten använder en egen, särskild terminologi. Det skall för övrigt understrykas att de rättsliga begreppen inte nödvändigtvis har samma innehåll i gemenskapsrätten och i de olika nationella rättsordningarna (Europeiska unionens domstol 1982: skäl 19)

Detta betyder att begreppen i EU:s juridiska system är autonoma i förhållande till de nationella juridiska systemen, och således att termer i EU:s rättsakter kan syfta på andra

begrepp än samma termer i nationella kontexter (ibid.). Enligt Šarčević (2015: 184) består de olika medlemsstaternas juridiska språk således av två subspråk: ett i anknytning till den nationella lagstiftningen och ett i anknytning till EU-lagstiftning. Ur språklig synvinkel innebär denna s.k. begreppsautonomi att man i termarbetet måste överväga när begreppsautonomi även kräver termautonomi. Textproducenterna ska överväga när existerande termer kan användas och när begreppen avviker från de nationella motsvarigheterna så mycket att nya termer behövs. Man undviker att använda termer som alltför specifikt anknyter till de nationella rättssystemen men man strävar inte efter att systematiskt skapa särskilda EU-termer ifall användbara termer redan finns motsvarar begreppen i fråga. (Strandvik 2015b.)

Europaparlamentet, Europeiska unionens råd och Europeiska kommissionen fastställde 1998 grundläggande principer och riktlinjer för utformningen av lagtexter. De tre institutionernas rättstjänster publicerade 2000 dessa principer i form av en gemensam praktisk handledning för alla som deltar i utformningen av gemenskapsrättsakter. Syftet var att skapa klarare och enklare författningstexter av god kvalitet för att komma till rätta med de missförhållanden i fråga om redaktionell kvalitet som påtalats av medlemsstaterna (jfr Strandvik 2012). Denna gemensamma praktiska handledning innehåller följande anvisningar för terminologiarbetet:

1. ”Under hela det förfarande som leder fram till att rättsakter antas skall utkasten redigeras med ett ordval och en meningsbyggnad som tar hänsyn till att gemenskapslagstiftningen är flerspråkig. **Begrepp eller terminologi som särskilt hänför sig till ett nationellt rättssystem skall användas med försiktighet.** [...] Vissa uttryck på författarens språk – särskilt mycket vanligt förekommande uttryck, såsom franskans ”sans préjudice” – saknar motsvarighet på andra gemenskapsspråk. På dessa språk kan sådana uttryck endast översättas med hjälp av omskrivningar eller ungefärliga motsvarigheter, vilkas användning oundvikligen leder till semantiska skillnader mellan olika språkversioner. Det gäller därför att så långt möjligt **undvika uttryck som är snävt knutna till ett visst språk.**”
2. ”Målet är att rättsakten, i möjligaste mån och med hänsyn tagen till gemenskapsrättens särdrag och terminologi, **inte skall uppfattas som en ”översättning**”, i negativ bemärkelse, av dem som tillämpar och tolkar den i de olika medlemsstaterna (tjänstemän, domare, advokater etc.), utan som en text som följer en viss stil för författningsskrivning.”
3. ”Den terminologi som används i en och samma rättsakt skall vara **konsekvent** och överensstämja med terminologin i gällande rättsakter, särskilt dem inom samma ämnesområde. **Samma begrepp**

skall uttryckas med samma ord och de skall, i möjligaste mån, inte avvika från den innebörd som de har i allmänt, juridiskt eller tekniskt språkbruk.”

4. ”När rättsakter utformas bör man sträva efter att beskriva det juridiska syftet med **enkla begrepp** så att detta därefter kan uttryckas på ett enkelt sätt. I största möjliga utsträckning bör ord som förekommer i normalt språkbruk användas. Klarhet skall prioriteras framför stil. Man bör till exempel **undvika att använda synonymer** och olika ordvändningar för att uttrycka samma idé.”
5. ”Även **jargong, vissa modeord och vissa latinska uttryck som ryckts loss från sin normala juridiska betydelse bör undvikas.**” (Europeiska kommissionen 2014a.)

Fastställande av ekvivalenter på alla officiella språk kräver sammanfattningsvis en grundlig kännedom om de bakomliggande juridiska och sakområdesspecifika begreppssystemen. Produktionen av rättsakter som har identisk rättsverkan i 28 olika rättssystem förutsätter således ett tätt samarbete mellan jurister, översättare och sakkunniga från respektive sakområden. I följande avsnitt beskriver vi hur arbetsflödet ser ut.

4 Terminologiarbetets plats i arbetsflödet

Figur 3 illustrerar terminologiarbetets arbetsflöden i samband med det interinstitutionella ordinarie lagstiftningsförfarandet, som är det huvudsakliga förfarandet för fastställande av ny terminologi. I påföljande genomförandebestämmelser och tillämpningsföreskrifter handlar det ju inte om att fastställa terminologi utan om att konsekvent använda den terminologi som fastställts i den grundläggande rättsakten.

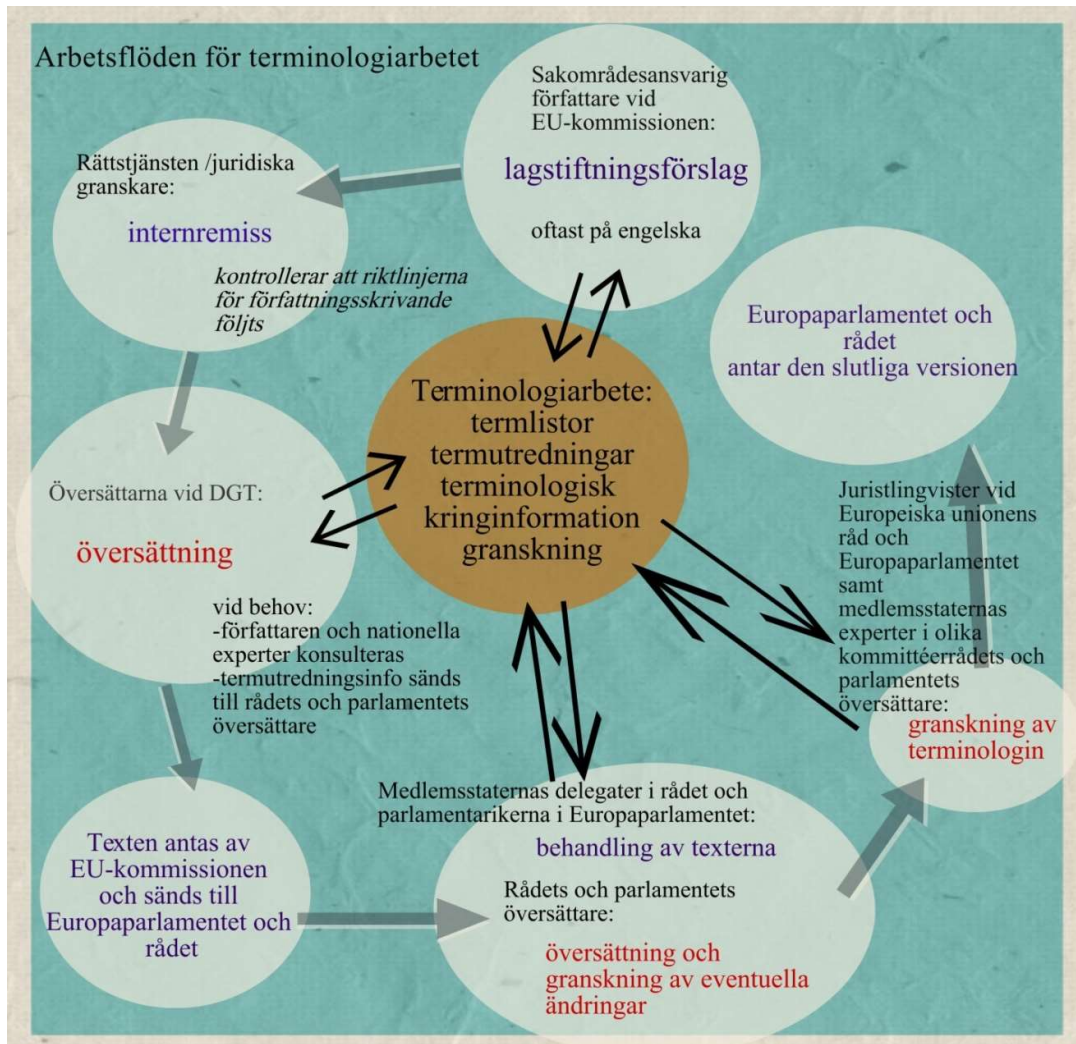
Under den första fasen utarbetar EU-kommissionen lagstiftningsförslaget. Nuförtiden är så gott som samtliga originaltexter författade på engelska (se Young 2015: 152), medan de fram till slutet av 1990-talet skrevs både på engelska och på franska. Utvecklingen av ”Euro-English” som lingua franca har varit speciellt snabb inom 2000-talet när flera nya länder har anslutit sig till EU (Šarčević 2015: 186; Bratanić & Lončar 2015: 212). Först bereds texten av sakkunniga på det generaldirektorat som ansvarar för sakområdet. Sedan sänds den på internremiss (delning) där bland annat EU-kommissionens rättstjänst granskar texten för att kontrollera att de lagtekniska reglerna har tillämpats korrekt, t.ex. i fråga om terminologisk konsekvens. Därefter sänds texten till DGT, där den översätts.

Översättarna kommunicerar vid behov med författarna eller med nationella experter i termfrågor. När samtliga språkversioner föreligger antar EU-kommissionen formellt texten för att sedan skicka den till de lagstiftande institutionerna, Europeiska unionens råd och Europaparlamentet, där förslagen diskuteras vidare och den slutliga versionen av rättsakten förhandlas fram och antas, och ändringarna översätts.

I den mån EU-kommissionens översättare inte hunnit slutföra termutredningarna, underrättas översättarkollegorna och juristlingvisterna vid Europeiska unionens råd och Europaparlamentet och delges utredningsunderlagen så att de kan slutföra arbetet i samband med att de översätter och granskar olika framförhandlade och framröstade ändringsförslag. Även under den sista arbetsfasen kan både översättare och juristlingvister vara i kontakt med nationella experter som representerar myndigheter, departement och olika EU-kommittéer i termfrågor.

Författarna kan hjälpa översättarna på olika sätt genom att ge dem relevant kontextuell terminologisk kringinformation t.ex. i form av annoterade källtexter, kontaktuppgifter till sakexperter, specifikationer (i form av ”translation briefs” eller föredragningar) med information om termbruket, t.ex. nya termer, ändringar i termbruket eller information om termers ursprung.

I rådet och parlamentet granskas texterna av medlemsstaternas delegater i rådets arbetsgrupper och också av ledamöterna i parlamentet, och ibland även av medlemsstaternas experter i olika kommittéer. Även översättarna vid dessa institutioner granskar terminologin i samband med översättningen av ändringsförslag. I den sista fasen granskar Europaparlamentets och rådets juristlingvister terminologin. De har dock inte resurser att utföra ingående termutredningar utan granskar främst inre och yttre konsekvens och tar ställning till synpunkter från de nationella delegaterna (Guggeis och Robinson 2012: 62).

Figur 3. Parallella eller alternativa arbetsflöden för terminologiarbetet (fritt enligt Strandvik 2015b)

Såsom figur 3 visar, ingår terminologiskt arbete i flera faser i processen och flera aktörer medverkar i termvalen. Eftersom det är EU-kommissionen som utarbetar lagstiftningsförslagen, är det DGT som översätter texter från "nya" ämnesområden, när nya områden regleras, nyligen t.ex. bank- och finanssektorn. Detta innebär att det är DGT:s översättare och terminologer som först konfronteras med nya begrepp och som utför det huvudsakliga termutredningsarbetet. Young (2015: 154f.) konstaterar att varje översättare vid EU-kommissionen också är terminolog. De termval som översättarna gör etableras och sprids i juridiskt språkbruk i medlemsländerna. Det är viktiga val eftersom det är mycket svårt att få till stånd ändringar när en rättsakt väl antagits. Det är med andra

ord viktigt att det blir rätt på en gång. Med ledning av termarbetets betydelse och DGT:s plats i arbetsflödet har DGT:s ledning återskapat en terminologisamordning och fördubblat resurserna som avsätts för planering, genomförande och förvaltning av terminologiarbetet, från en till två heltidsekvivalenter per språk, och antagit ett styrinstrument som slår fast att termarbetet är en del av kärnverksamheten (Strandvik 2015b). Sedan ett par år tillbaka förespråkas även nätverkssamarbete och kommunikation i det komplexa arbetsflödet i ett försök att bli en *matrix organisation*.

På de 24 språkavdelningarna jobbar terminologerna med fyra olika slags uppgifter. För det första fungerar terminologerna som terminologisk stödfunktion åt översättarna. För det andra koordinerar de språkspecifika terminologiska projekt. För det tredje koordinerar de flerspråkiga projekt för att komplettera termposterna på alla de 24 officiella språken. För det fjärde validerar de termdatabasen IATE:s termposter på det språk som de representerar. (Breathnach et al. 2013: 36.)

Av figur 3 framgår alltså att DGT:s översättare och juristlingvisterna har nyckelfunktioner för termarbetet. DGT:s översättare utför det huvudsakliga termarbetet medan juristlingvisterna granskar deras val och avgör om EU-begrepp måste uttryckas med självständiga EU-termer eller om befintlig nationell terminologi kan användas även i EU-sammanhang.

5 Utmaningar: begrepps- och termautonomi, synonymi, varumärkesargumentet

I de tre följande underavsnitten diskuterar vi tre olika slags utmaningar som anknyter sig till terminologiarbete som gäller flerspråkigt lagstiftningsarbete inom EU: begrepps- och termautonomi, synonymi och det s.k. varumärkesargumentet.

5.1 Begrepps- och termautonomi

Användning av språkspecifika och genomsynliga termekvivalenter är en av grundprinciperna för terminologihanteringen inom EU-lagstiftningen. Med hjälp av koherent bruk av sådan terminologi strävar man efter effektiv kommunikation som ska

främja enhetlig tolkning och tillämpning av EU-lagar i medlemsländerna. Bratanić och Lončar (2015: 209) säger dock att tanken om specifika EU-begrepp och ett autonomt EU-begreppssystem inte är helt realistisk eftersom begreppssystemen på nationell nivå och EU-nivå alltid samspelar med varandra. De påpekar också att de officiella språken i vissa fall används i flera medlemsländer, vilket gör att inte bara ett nationellt begreppssystem aktualiseras. Šarčević (2015: 188–189) konstaterar i samband med en diskussion om neologismer att genomsynlighet inte alltid är möjligt. Hennes exempel är neologismen *avocat général* som inte förmedlar de väsentliga kännetecknen (icke-bindande, helt oberoende institution). Samma gäller även ekvivalenterna *generaladvokat* (sv/da), *julkisasiamies* (fi), *avvocato generale* (it) och *Generalanwalt* (de). (Se även diskussionen om termen subsidiaritetsprincipen i Buchers artikel i denna volym.)

I vissa fall, t.ex. när man benämner de viktigaste EU-institutionerna ser det ut att finnas starka argument att uttrycka samhörighet mellan EU-länderna. Detta gör man enligt Šarčević (2015: 191) genom horisontella interspråkliga överväganden, i praktiken genom att acceptera kalkerade ekvivalenter, som hon kallar internationalismer. Som exempel diskuterar hon fallet *European Commission* och konstaterar att 23 av de sammanlagt 24 termposterna i EU:s termdatabas IATE innehåller internationalismen *Commission*. Enda undantaget är ungerskan med termen *Európai Bizottság*. Termen på ungerska kan sägas förverkliga idén att man uttrycker kontexten (EU) på termnivå och på så sätt råder det inget tvivel om den tilltänkta referensen till EU. (Ibid. 195)

Även om man strävar efter ett harmoniserat neutralt termbruk, gör interaktionen mellan EU:s begreppssystem och de 28 olika nationella verkligheterna att det i praktiken blir en svår balansgång att följa gemensamma praktiska handledningens anvisningar (se avsnitt 3 ovan).

Att använda nationellt neutrala begrepp och termer är en utmaning eftersom lagtexter alltid är bundna till olika samhällskulturer och fackterminologin nationellt förankrad. Att åstadkomma texter som inte uppfattas som översättningar och använda ord och uttryck i deras vanliga betydelse pekar dessutom samtidigt snarast i motsatt riktning. Utmaningen ligger vidare i att skapa texter som i alla kulturer kan uppfattas följa de egna

konventionerna; eller åtminstone avvika från dem i liknande grad så att ingen språkgrupp förfördelas. Bendegard (2014: 206) påpekar att de svenska översättningarna i första hand är EU-texter på svenska hellre än svenska texter. Därför kan de nationella experternas synpunkter inte alltid beaktas till exempel vid översättning (Bendegard 2014: 139f.).

Strandvik (2015b: 159-160) konstaterade i samband med översättningen av den nya europeiska köplagen att de specifika relationerna mellan EU-rätten och de olika nationella rättssystemen ledde till att olika språk stötte på terminologiska problem vid olika tillfällen och av olika skäl, och att det därför förefaller svårt att påbjuda samma grad av harmonisering av termernas uttryckssida. Ett pikant exempel på att harmoniseringen fungerar relativt godtyckligt, även när det gäller centrala EU-rättsliga termer, är att direktiv heter *Richtlinien* på tyska och att det gått alldeles utmärkt hittills.

Faktum kvarstår att när begreppsbildningen sker på EU-nivå eller när de nationella termernas begreppsinnehåll inte överensstämmer i tillräcklig utsträckning kräver EU:s begreppsautonomi även termautonomi. Denna kan ta sig varierande uttryck. Young (2015: 155) nämner ett fall där den engelska termen *homologation* förekom i en text som handlade om stålvaror. I tidigare översättningar användes både *typgodkännande* och *certifiering* som ekvivalenter men dessa representerade alltför snäva begrepp i den aktuella kontexten. Termen *godkännande* valdes för att täcka ett vidare begrepp.

Ett smidigt sätt att signalera begreppsautonomin och att det rör EU är att använda adjektiven *europeisk* eller *unions-* för att kunna använda den etablerade termen även om begreppsinnehållet inte helt överensstämmer. Det är en av de mest produktiva lösningarna: Europeiska ombudsmannen, Europeiska datatillsynsmannen, unionsmedborgare, unionsfartyg, etc. En variant på detta tema och på termautonomi är termen *europeisk arresteringsorder*. Begreppet 'europeisk arresteringsorder' innefattar rättsliga avgöranden utfärdade av en medlemsstat "med syftet att en annan medlemsstat ska gripa och överlämna en eftersökt person för lagföring, verkställande av ett fängelsestraff eller verkställande av en annan frihetsberövande åtgärd". (Justitiekanslern 2012). Väsentliga kännetecken för begreppet 'häktningsbeslut' är att det innehåller "uppgifter om det brott som den häktade är misstänkt för och om grunden för häktningen"

och att det verkställs av en domstol som handlägger åtalet (Finlex 2015). Det ansågs bättre att skapa detta 'transplantat' på svenska 2002, i stället för 'europeiskt häkttningsbeslut', eftersom begreppsinnhållet avvek så mycket från begreppet 'häkttningsbeslut' i svensk och finsk rätt. Detta trots att *arrestering* inte används vare sig i svensk eller finsk rätt utan snarare ger associationer till amerikanska teveserier. Ett liknande exempel är att man i EU-sammanhang ofta talar om *administrativa böter*, vilket får svenska jurister att höja på ögonbrynen, eftersom böter i svensk rätt är förknippat med straffrätt. Sådana transplantat antingen integreras med tiden eller stöts bort och påverkar då kommunikationen negativt. Adjektivet *ensamkommande* (*ensamkommande flyktingbarn*) är ett exempel på en lyckad neologism som tagit sig in i språket på ett naturligt sätt och inte väcker irritation.

Strandvik (2012: 38) framhåller att en distinktion bör göras mellan strikt EU-rättsliga termer och fackterminologi från det fackområde som regleras i rättsakten. Om man systematiskt skapade nya EU-termer inom samtliga fackområden skulle man förfela själva syftet med fackterminologi, som ju är att underlätta den fackspråkliga kommunikationen. Man behöver därför göra en åtskillnad mellan EU-rättsliga termer som avser specifika EU-företeelser och EU-rättsliga termer som är etablerad terminologi inom det ämnesområde som rättsakten i fråga reglerar. Att göra detta är en grannlaga uppgift. Strandvik (2012: 38) diskuterar ett exempel där de svenska saksakerna i en tillämpningsrättsakt ville byta ut termen *mobil utrustning för uppbyggnad och underhåll av infrastruktur* mot *arbetsfordon* (den engelska termen var *mobile railway infrastructure construction and maintenance equipment*). Ändringen motiverades med att *arbetsfordon* är den etablerade svenska termen inom fackområdet. Den kalkerade termen var obegriplig för dem som skulle tillämpa texterna. Ändringen gick dock inte att genomföra på grund av att termen härleddes till ett s.k. grunddirektiv som inte kunde ändras utan måste följas.

5.2 Synonymi

Principen om konsekvent användning av termer och undvikande av synonymer och polysemi följer det normativa idealet inom terminologiarbetet. Bratanić och Lončar (2015: 213) påpekar dock att EU-lagstiftare ser ut att använda synonymer i en och samma text. Som exempel ger de bl.a. de synonyma termerna *third country* (18 förekomster) och

third State (4 förekomster) i Fördraget om Europeiska unionen och Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Mattilas (2006) studier i förkortningar och polysemi i finländsk lagstiftning visar att polysemi är ett vanligt fenomen då betydelsernas antal per förkortning är i medeltal 1,6. Den mest polysemiska förkortningen (*KL*) i hans material representerar 23 olika begrepp. På basis av detta kan det antas att förkortningar och polysemi kännetecknar även den flerspråkiga lagstiftningen inom EU. Strandvik (2012: 39–40) framhåller dock vikten av att undvika synonymer, eftersom sannolikheten att man på 24 språk ska finna synonymer med samma inbördes relation vad gäller till exempel frekvens, stilnivå, etc. är så gott som obefintlig.

Låt oss ta ett exempel från offentlighetsprincipens tillämpning. På engelska används *application for access to documents* och *request for access to documents* synonymt. På svenska har förekommit *ansökan*, *begäran*, *förfrågan* om att få ut handlingar och till och med även *beställning*. Det är dock bara de två första termerna som är lämpliga. Förfrågan låter alltför hovsamt eftersom det rör sig om utövande av en rättighet med bevisbördan hos myndigheten och beställning leder fel eftersom det inte föreligger någon automatik utan en skadebedömning måste till innan handlingen kan lämnas ut.

Enligt Bratanić och Lončar (2015: 210) ser dock jurister vanligtvis varken överlappning mellan EU-terminologi och nationell terminologi eller synonymi och polysemi överlag som problematiskt. De förklarar detta i enlighet med Engberg (2015) med att juridiska begrepp existerar och utvecklas enbart genom språket och att relationen mellan begrepp och term inom juridiken är mer arbiträrt än inom andra discipliner. Det faktum att språket är en grundpremiss inom disciplinen gör att man kan och har också behov att konstruera t.ex. en gemensam europeisk juridisk diskurs som skiljer sig från en nationell juridisk diskurs (se Kjær 2015: 98).

Šarčević (2015: 191) diskuterar principer för termbildning i Kroatien och påpekar att man prioriterat termer med kroatiskt ursprung framför internationalismer. Detta har i praktiken resulterat i att även termer med latinskt och grekiskt ursprung undvikts. Undvikande av latinska uttryck (se punkt 5 i avsnitt 3) kan dock också leda till problem, eftersom

användning av latin i många länder har starka traditioner då juridiska texter produceras (Sajavaara 1999: 137; se även Mattila 2000).

5.3 Varumärkesargumentet

Ett av flerspråkighetens särdrag i EU är att alla språk har samma formella status. Detta har inneburit att alla EU-företeelser alltid haft ett namn på alla officiella språk så att man har kunnat tala om EU på ett formellt korrekt sätt utan att behöva kunna engelska eller franska. Ur ett svenskt perspektiv är vi emellertid så vana vid att internationella företeelser inte har ett namn på svenska utan egentligen heter något på ett annat språk (läs: engelska) att vi inte har utnyttjat vårt EU-medlemskap fullt ut till att flytta fram positionerna för svenska språket. EU:s gemensamma jordbrukspolitik heter till exempel just det på svenska, förkortat GJP, men omtalas systematiskt i medierna som "Common Agricultural Policy, CAP, EU:s gemensamma jordbrukspolitik" eller "EU:s gemensamma jordbrukspolitik, CAP (Common Agricultural Policy)", som om det engelska namnet var det formellt riktiga.

Sedan ett par år tillbaka har författarna själva – ibland efter att ha konsulterat en konsultfirma – börjat instruera översättarna att inte längre översätta namn eller akronymer utan i stället behålla dem på engelska i samtliga språk, därför att namnet eller akronymen ska ses som ett varumärke. Se t.ex. hur CAP behandlas på det berörda generaldirektoratets webbplats ("Om CAP", "CAP för skolor", "CAP på djupet", "CAP-reformen", etc.) (Europeiska kommissionen 2014b). Ett liknande exempel är de så kallade ramprogrammen för forskning, fjärde, femte, sjätte och nu sjunde ramprogrammet. Så har de refererats till på svenska tills instruktioner kom om att använda den engelska förkortningen FP7 (för Seventh Framework Programme) på samtliga språk, som ett varumärke (se Europeiska kommissionen 2012).

För akronymer och förkortningar finns det som sagt en tradition i svenskan att använda engelska, även om bruket av akronymer och förkortningar (och initiala versaler) på de ovannämnda webbplatserna inte följer svenska klarspråksrekommendationer. De större språken som franska, italienska, spanska och tyska har dock väletablerade konventioner

för hur akronymer och förkortningar ska skapas på det egna språket. De tvingas nu allt oftare kapitulera inför engelskan, vilket naturligtvis sprider sig via EU-texterna in i respektive språkområde och skapar oreda.

Varumärkesargumentets framfart ska dock inte bara skyllas på EU. I Belgien har den belgiska polisen inrättat så kallade *Computer Crime Units*, som heter just så på engelska, i samtliga belgiska officiella språkversioner (franska, nederländska och tyska). I praktiken talar man dock vanligtvis om FCCU, RCCU och LCCU, vilket står för *Federal Computer Crime Unit*, *Regional Computer Crime Unit* och *Local Computer Crime Unit* (Federal Computer Crime Unit 2015a, 2015b). Det systematiska bruket av dessa akronymer i all kommunikation motsvarar hur CAP och FP7 används på EU-kommissionens webbplatser. Jämför detta med svenska språkvårdsrekommendationer om förkortningsbruk. Jämför även med Finlands Justitieombudsmans mycket kritiska analys av varumärkesresonemanget tillämpning i ett snarlikt fall, det s.k. ELY-fallet, där Justitieombudsmannen kräver användning av egna förkortningar på finska (*ELY-keskus*, för *Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus*) respektive på svenska (*NTM-central* för *Närings-, trafik- och miljöcentral*) (Riksdagens justitieombudsman 2013).

Under senare tid har denna tendens börjat sprida sig till regelrätta termer. Vi har numera inte bara en *EU Book Shop* och *EUFOR Libya*, utan en *Small Business Act*, *EU Aid Volunteers* och en stor mängd akronymer som bara finns med en engelsk beteckning i samtliga 24 officiella språkversioner. Allt med argumentet att detta ska ses som varumärken. Att denna tendens nu sprider sig är problematiskt. Ingen ifrågasätter att engelska språket är vår tids *lingua franca* och att det förstås leder till att den engelska språkversionen är den som används mest. Att EU-företeelser inte längre ges ett namn på samtliga officiella språk utan bara på engelska riskerar dock att undergräva alla språks lika värde och leda till en utveckling där EU blir just det det alltid anklagats för att vara men faktiskt inte har varit, en exklusiv klubb där kunskaper i engelska är en förutsättning för att man ska kunna förstå och sätta sig in i de politiska processerna.

6 Slutord

Det europeiska flerspråkiga samarbetet har pågått i snart 60 år och utvecklats från tekniska ekonomiska området till att idag omfatta så gott som alla samhällsområden. De beslut om termval som fattas inom EU påverkar lagstiftningen och därmed det juridiska språkbruket i de 28 medlemsländerna. En viktig aspekt i beslutsprocesserna är terminologiarbetets balansakter mellan å ena sidan kultur- och språkspecifika behov och å andra sidan behovet av internationell harmonisering i form av begrepps- och termautonomi. Det ser ut att finnas relativt litet forskning eller annan uppföljning ifråga om de begrepps- och termval som görs på EU-nivå i relation till nationellt fackspråk och terminologiarbete i Norden. Detta erbjuder ett gemensamt intresseområde för jurister och lingvister både ur översättningsorienterad och ur intraspråklig synvinkel, såväl vad gäller terminologi och fackspråk som skrivkonventioner. Varumärkesargumentets utbredning vidgar ytterligare detta spektrum till att även omfatta frågor om språkrättigheter och om översättning och ideologi.

Litteratur

- Bendegard, Saga (2014). *Begriplig EU-svenska? Klarspråksarbetets förutsättningar inom den interinstitutionella översättningsprocessen*. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 89. Uppsala universitet.
- Bratanić, Maja & Maja Lončar (2015). The Myth of EU Terminology Harmonization on National and EU Level. I: *Language and Culture in EU law. Multidisciplinary Perspectives*, 207–218. Red. Susan Šarčević. Surrey & Burlington: Ashgate Publishing Limited A.
- Breathnach, Úna, Fionnuala Cloke & Caoilfhionn Nic Pháidín (2013). *Terminology for the European Union. The Irish Experience: The GA IATE Project*. Fiontar: Dublin City University.
- Budin, Gerhard (1994). Organisation und Evolution von Fachwissen und Fachsprachen am Beispiel der Rechtswissenschaft. I: *Fackspråk och översättningsteori*. Publikationer av Forskargruppen för översättningsteori och fackspråk vid Vasa universitet, Nr 19, 9–21. Red. Detlef Wiske. Vaasa: Vakki.
- Engberg, Jan (2015). Autonomous EU concepts: Fact or Fiction? I: *Language and Culture in EU law. Multidisciplinary Perspectives*, 169–182. Red. Susan Šarčević, Surrey & Burlington: Ashgate Publishing Limited A.
- Eriksson, Lars D. (1999). Oikeuden polyfonia. I: *Oikeuden kielet: oikeus ja oikeudellinen ajattelu monikielisessä maailmassa*, 35–41. Red. Antero Jyränki. Turun yliopiston Oikeustieteellisen tiedekunnan Julkaisuja, Kokoomateosten sarja B:7. Turku.
- European Commission (2015). *Translation* [citerat 27.3.2015]. Tillgänglig: http://ec.europa.eu/dgs/translation/faq/index_en.htm#6.
- Europeiska kommissionen (2014a). *Gemensam praktisk handledning för personer som deltar i utformningen av lagtexter inom gemenskapens institutioner* [citerat 27.3.2015]. Tillgänglig: <http://eur-lex.europa.eu/techleg/index.html?locale=sv>.

- Europeiska kommissionen (2014b). Europas gemensamma jordbrukspolitik CAP [citerat 1.7.2015]. Tillgänglig http://ec.europa.eu/agriculture/cap-for-our-roots/about/index_sv.htm.
- Europeiska kommissionen (2012). FP7 i korthet [citerat 1.7.2015]. Tillgänglig: https://ec.europa.eu/research/fp7/understanding/fp7inbrief/what-is_sv.html.
- Europeiska kommissionen (2009). *Översättning för ett flerspråkigt samhälle*. Luxemburg: Generaldirektoratet för översättning.
- Europeiska unionen (2015a). *Basfakta om EU* [citerat 30.3.2015]. Tillgänglig: http://europa.eu/about-eu/index_sv.htm.
- Europeiska unionen (2015b). *EU:s institutioner och andra organ* [citerat 30.3.2015]. Tillgänglig: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-eu/index_sv.htm.
- Europeiska unionens domstol (1982). *Domstolens dom den 6 oktober 1982*. Svensk specialutgåva VI 00513 [citerat 18.8.2015]. Tillgänglig: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:61981CJ0283&rid=1>.
- Federal computer crime unit (2015a). *Federal computer crime unit* [citerat 1.7.2015]. Tillgänglig: <http://media2001.be/documentation/0175-Securite-Informatique/Computer-Crime-Unit.pdf>.
- Federal computer crime unit (2015b). *Federal computer crime unit* [citerat 1.7.2015]. Tillgänglig: <http://www.police.be/fed/fr/a-propos/directions-centrales/federal-computer-crime-unit>.
- Finlex (2015). *Tvångsmedelslag 22.7.2011/806* [citerat 6.4.2015]. Tillgänglig: https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2011/20110806?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=h%C3%A4ktning_sbeslut%20.
- Guggeis, Manuela & William Robinson (2012). I: *The Role of Legal Translation in legal Harmonization*, 51–81. Red. C. J. W. Baaij. Kluwer Law International.
- Hiltunen, Risto (1990). *Chapters on Legal English. Aspects Past and Present of the Language of the Law*. Suomalaisen Tiedeakatemia Toimituksia. Sarja B, nide 251. Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.
- Juridikens termer* (1993). Falköping: Almqvist & Wiksell Förlag AB.
- Justitiekanslern (2012). *Ersättning med stöd av 5 § frihetsberövandelagen* [citerat 27.3.2015]. Tillgänglig: <http://www.jk.se/sv-SE/Beslut/Skadestandsarenden/6350-10-40.aspx>.
- Kjær, Anne Lise (2015). Theoretical Aspects of Legal Translation in the EU: The Paradoxical Relationship between Language, Translation and the Autonomy of EU Law. I: *Language and Culture in EU law. Multidisciplinary Perspectives*, 91–108. Red. Susan Šarčević. Language Surrey & Burlington: Ashgate Publishing Limited A.
- Koskinen, Kaisa (2008). *Translating institutions: An ethnographic study of EU translation*. Manchester & Kinderhook: St. Jerome Publishing.
- Landqvist, Hans (2000). *Författningssvenska. Strukturer i nutida lagtext i Sverige och Finland*. Acta Universitatis Gothoburgensis. Nordistika Gothoburgensia 22. Göteborg.
- Lintula, Anna (1997). Rikoslaki rakentamassa yhteiskunnan rikollisuutta. Teksti ja todellisuus. I: *Valitut sanat. Media, kieli ja mielikuvat*, 194–219. Red. Seija Aalto, Anne Mäntynen, Susanna Shore, Kaisa Koski, Susannan Niinistö & Annukka Varteva. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Laurén, Christer (1993). *Fackspråk. Form, innehåll, funktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Mattila, Heikki E. S. (2000). Latinet i den finländska juridiska litteraturen, *JFT* 3/2000, 269–322.
- Mattila, Heikki E. S. (2002). *Vertaileva oikeuslingvistiikka*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Mattila, Heikki E.S. (2006). Om juridiska förkortningar. I: *Fackspråk och översättningsteori*. Vakkisymposium XXVI, 174–182. Red. Esa Lehtinen, Esa & Nina Niemelä. Vakk: Vasa.
- Nordman, Lieselott (2009). *Lagöversättning som process och produkt: Revideringar och institutioner vid lagöversättning till svenska i Finland*. Nordica Helsingensia. Helsingfors.
- Nordman, Marianne (1992). *Svenskt fackspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Peczenic, Aleksander (1980). *Juridikens metodproblem. Rättskällelära och lagtolkning*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.
- Pilke, Nina (2000). *Dynamiska fackbegrepp. Att strukturera vetande om handlingar och händelser inom teknik, medicin och juridik*. Acta Wasaensia. No. 81, Språkvetenskap 15. Vaasa: Vasa universitet.
- Riksdagens justitieombudsman (2013). *Justitieombudsmannen: Förkortningen ELY-central är osaklig* [citerat 18.8.2015] Tillgänglig: <http://www.oikeusasiamies.fi/Resource.phx/pubman/templates/4.htx?id=1014>.
- Sajavaara, Anu (1999). Oikeuskielet Euroopan unionin toimielimissä. I: *Oikeuden kielet: oikeus ja oikeudellinen ajattelu monikielisessä maailmassa*, 131–144. Red. Antero Jyränki. Turun yliopiston Oikeustieteellisen tiedekunnan Julkaisuja, Kokoomateosten sarja B:7. Turku.

- Sandrini, Peter (1996). *Terminologiarbeit im Recht. Deskriptiver begriffsorientierter Ansatz vom Standpunkt des Übersetzers*. Vienna: International Network for Terminology.
- Šarčević, Susan (2015). Basic Principles of Term Formation in the Multilingual and Multicultural Context of EU law. I: *Language and Culture in EU law. Multidisciplinary Perspectives*, 183–206. Red. Susan Šarčević. Surrey & Burlington: Ashgate Publishing Limited A.
- Strandvik, Ingemar (2012). Legal Harmonization Through Legal Translation: Texts that Say the Same Thing? I: *The Role of Legal Translation in legal Harmonization*, 25–49. Red. C. J. W. Baaij. Kluwer Law International.
- Strandvik, Ingemar (2015a). On Quality in EU Multilingual Lawmaking. I: *Language and Culture in EU law. Multidisciplinary Perspectives*, 141–165. Red. Susan Šarčević. Surrey & Burlington: Ashgate Publishing Limited A.
- Strandvik, Ingemar (2015b). Hur kvalitetssäkras EU-terminologin? I: *Nordterm 2013*. Från förarbete till förvaltning – terminologiarbete steg för steg. Stockholm: TNC. Under utgivning.
- Utrikesministeriet (2015). *Institutioner, beslutsfattande och rättsordning i Europeiska unionen* [citerat 24.6.2015]. Tillgänglig: <http://eurooppatiedotus.fi/public/download.aspx?ID=132705&GUID={BFF669B4-C711-464E-A093-7A10DAA841AD}>.
- Wissik, Tanja (2011). International, national and regional legal terminology: challenges and perspectives for a legal language interoperability service. I: *The 18th European Symposium on Language for Special Purposes (LSP)*, 282–297. Red. Larissa Alexseeva. Perm: Perm State National Research University.
- Young, Tina (2015). Kurkistus kääntäjän arkeen. I: *Käännetyt maailmat. Johdatus käännösviestintään*, 151–164. Red. Sirkku Aaltonen, Kristiina Abdallah & Nestori Siponkoski. Helsinki: Gaudeamus.